

Пінчук О.П.,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора Інституту інформаційних технологій
і засобів навчання НАПН України

РЕЗУЛЬТАТИ РЕТРОСПЕКТИВНОГО АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ І ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Помітне зростання числа соціально спрямованих інтернет-мереж та глобальне залучення людей до їх використання є однією з форм вираження та розвитку мережевої комунікації, що можна вважати основою інформаційного суспільства. Сьогодні електронні соціальні мережі (ЕСМ) виступають інструментом, за допомогою якого велика кількість користувачів глобальної мережі отримує додаткові можливості у спілкуванні, накопиченні й передачі знань, використанні власного творчого потенціалу для вирішення освітніх особистісних і суспільно значущих проблем, генеруванні нових ідей та інше.

Нами проаналізовано сучасний стан педагогічних досліджень ЕСМ і формування практичного досвіду їх використання [1]. Ретроспективний аналіз результатів досліджень соціальних мереж виконано з урахуванням: особливостей їх формування в умовах розширення комунікаційного простору глобалізованого соціуму; трансформації старих та появи нових практик взаємодії соціальних суб'єктів у різних сферах життєдіяльності суспільства. На основі співставлення можливостей ЕСМ та освітніх результатів як орієнтирів навчання нами було сформульовано педагогічно доцільні практичні навчальні завдання. Також визначено організаційні форми навчання, в яких використання ЕСМ найбільш ефективне.

Закладаючи теоретичну основу нашого дослідження, нами були використані концептуальні положення теорії соціальних мереж (А. Бейвлас, С. Берковіц, П. Марсдеа, Дж. Морено, Б. Уеллман, Л. Фріман та ін.); вітчизняні й закордонні концепції міжособистісної взаємодії (Б. Г. Ананьєв, А. А. Леонтьєв, В. М. Мясичев, Б. Ф. Ломов, З. Фрейд, А. Адлер, Г. Г. Келлі та ін.); концепції комунікаційних і мережних трансформацій, які відбуваються в умовах модернізації сучасного суспільства (У. Бек, Р. Берт, М. Гранновертер, М. Кастель, Дж. Коулмен, Г. Лорі, Д. Старк і Дж. Уррі та ін.).

Аналіз розвитку і використання соціальних мереж на сучасному етапі технічного та технологічного розвитку обов'язково має враховувати результати дослідження, які присвячені проблемам інформатизації освіти та науково-педагогічні засади формування та застосування інформаційних освітніх середовищ (В. Ю. Биков, Р. С. Гуревич, М. І. Жалдак, Ю. О. Жук, В. В. Олійник, Є. С. Полат та ін.).

З 30-х років ХХ ст. по теперішній час дослідження форм соціальних об'єктів, мережі стосунків, міжособистісних відносин у соціальній групі активно проводяться фахівцями вітчизняної та закордонної соціальної філософії, соціології та психології. Проте дослідження розвитку і функціонування соціальних мереж у сучасному суспільстві набуває особливої актуальності у зв'язку з використанням доступних для опрацювання даних електронних (цифрових) пристроїв, появи віртуальних соціальних утворень, а також у зв'язку з розвитком технології «Коло друзів». Експерти Інтернет нараховують більше ніж 200 сайтів з можливостями організації соціальних мереж. З розвитком ЕСМ отримали нове підтвердження деякі положення соціології та теорії випадкових графів. Зокрема, положення про те, що інформація швидше і ширше розповсюджується через слабкі зв'язки (авт. М. Грановеттер, Р. Берт), що між двома будь-якими вершинами/вузлами графа (акторами соціального графа) наявні короткі шляхи (авт. П. Едшош, А. Реньї).

У соціології аналіз соціальних мереж став одним з провідних напрямів досліджень. Терміни «вузол» і «ребро» теорії графів отримали прикладне значення та нову назву: «актор» та «зв'язок» соціального графа. Аналітики соціальних мереж оперують складними моделями соціальної мережі, що включають у собі різні рівні зв'язків від сімейних до національних і визнають їх важливу роль в тому, як люди вирішують проблеми,

функціонують організації та установи, відбувається особистісне зростання і розвиток, навчання.

Через півстоліття (починаючи з другої половини ХХ століття по теперішній час) аналіз соціальних мереж є спеціальною методологією, набором способів дослідження, які дозволяють вивчати в формалізованому вигляді зв'язки між учасниками соціальних мереж, є напрямом сучасної комп'ютерної соціології. В електронних соціальних мережах об'єктами є користувацькі профілі з різними атрибутами, спільноти/групи, заходи, медіа-контент, а ребрами – соціальні зв'язки між ними. Людина – є суб'єктом усіх зв'язків.

Основною мотивацією участі у соціальній мережі є очікування подяки або відповідні дії – людина ділиться інформацією з спільнотою, очікуючи, що потім співтовариство допоможе їй; збільшення впізнавання – людина отримує задоволення від публічного визнання його добровільної діяльності, подяку, нові зв'язки; почуття потрібності та почуття спільності – людина стверджує свою присутність у соціумі (П. Коллак).

Ретроспективний аналіз виникнення і розвитку понять «соціальна мережа» та «ЕСМ» в їх історичній послідовності дав підстави стверджувати, що «соціальна мережа» як суб'єктивна реальність міжособистісних взаємодій людини має кілька визначень у понятійно-категоріальному апараті соціології, варіативно визначається й у колі комп'ютерних наук і технологій як інтерактивний веб-сайт або як технологічний комплекс організації і управління обмінами електронною інформацією між суб'єктами соціальних відносин.

Цінність ЕСМ вивчається з педагогічної точки зору протягом останніх 10-15 років. Так, досліджувалося використання соціальних сервісів Веб 2.0 для розв'язування навчальних задач, внесок мережевих спільнот в освіту, стали активно експериментувати з впровадженням сервісів соціальних мереж у навчальний процес.

Зроблений нами огляд теоретичних і прикладних досліджень [1], присвячених проблемам еволюції та аналізу соціальних мереж, дозволив сформулювати висновки щодо сучасного стану педагогічних досліджень електронних соціальних мереж:

1. З соціологічної точки зору ЕСМ є своєрідним соціальним капіталом людини, у ЕСМ відбувається обмін нематеріальними ресурсами. Сучасні теоретики інформаційного суспільства звертають увагу на те, що самоорганізація мережних структур інспірується не так обсягом циркулюючої між соціальними суб'єктами інформації, як якістю, характером цієї інформації, способом її використання.

2. Аналіз транзакцій, що відбуваються у мережі між її членами, може бути основою для формування уявлення про зміст та цілепокладання міжособистісної взаємодії. Якщо мережа використовується в освітніх цілях, то набуває значимості не потужність «кола друзів», а створення стійких зв'язків окремого учасника мережі з іншими.

3. Враження, що ЕСМ людина використовує у першу чергу для побудови відносин, близького спілкування, комунікації – хибне. Людина не може підтримувати коло спілкування у сотні осіб, які у нього в «друзях». Проте людина може шукати *соціальну підтримку* (підтримувальні дії): інформаційну підтримку (розуміється як надання необхідної інформації людині й задоволення його комунікаційної потреби); пораду (порада представляє собою пряме керівництво, конкретну вказівку в директивній формі); емоційну підтримку; інструментальну підтримку (отримання конкретної дієвої допомоги, розглядається як надання великих і дрібних послуг, допомога конкретними практичними діями), а також може шукати аудиторію для самовираження, ресурси для власного розвитку. З цією метою кількість акторів мережі буде обов'язково збільшуватися.

4. Спільна освітня активність пари користувачів мережі може відбуватися за допомогою миттєвих повідомлень, участі у форумах, ведення блогу, наповнення вікі-бібліотеки, сховища документів, навчально-методичних матеріалів та електронних курсів, формування соціальних закладок, відеоконференцій.

5. У старшому шкільному віці відбувається диференціація контактів людини. Збільшується кількість дискантних відносин. Отже цілком очевидно вважати перспективним

використання ЕСМ у процесі формування інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників.

6. Серед актуальних завдань, які ставляться перед сучасною освітою, більшість дослідників визначають ті, що пов'язані з вихованням творчої особистості, здатної активно взаємодіяти з іншими людьми. Отже, успішна творча діяльність у сучасному світі неможлива поза мережних колективів, без використання телекомунікацій.

7. ЕСМ як спільнота обміну знаннями може забезпечити навчальні проекти медіа контентом, консультаціями експертів, майданчиком для дискусії та представлення результату.

Список використаних джерел

1. Пінчук О. П. Історико-аналітичний огляд розвитку соціальних мережних технологій та перспектив їх використання у навчанні / Пінчук О. П. // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2015. – № 4 (48). – С. 14-34. – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1267#.Vg0k2eztBc>